

Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα 2003: 568-579.

Αγγελική Ράλλη, Δήμητρα Μελισσαροπούλου, Θανάσης Τσιάμας

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΥ ΚΛΙΤΙΚΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΟΣ
ΣΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟ ΤΩΝ ΚΥΔΩΝΙΩΝ (ΑΙΒΑΛΙ) ΚΑΙ ΜΟΣΧΟΝΗΣΙΩΝ¹.

Abstract

This paper analyses the plural nominal paradigm of the Greek Asia-Minor dialect of Kydonies (Aivali) and Moschonisi. The dialect shows a tendency for uniformity in the plural of masculine and neuter nouns. More particularly, nominative and accusative forms of masculine nouns become identical, and across paradigms, the difference in inflection class tends to coincide with the difference in gender values. It is shown that allomorphy plays a major role in the tendency for paradigmatic uniformity. On the one hand, masculine nouns displaying allomorphic stem variation resist to paradigmatic reorganization, while, allomorphy has a positive, adaptive value with respect to neuter nouns. The paper takes advantage of the insights of Optimality Theory where tendencies for paradigmatic uniformity are viewed as the result of the different hierarchical ranking of constraints.

0. Εισαγωγή

Η ελληνική διάλεκτος των Κυδωνιών (Αϊβαλί) και Μοσχονησίων ανήκει στην ομάδα των βορειοελληνικών διαλέκτων. Παράλληλα με τις αναμενόμενες αποκλίσεις από την Κοινή Νεοελληνική (στο εξής ΚΝΕ) σε φωνολογικό επίπεδο (π.χ., φαινόμενα βορείου φωνηεντισμού, πβ. Παπαδόπουλο 1927), παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις στη μορφολογία. Αποκαλύπτονται ισχυρές τάσεις απαλοιφής διαφορών και αναδιάρθρωσης του ονοματικού κλιτικού παραδείγματος, ιδιαίτερα στον πληθυντικό αριθμό. Αυτές οι τάσεις εντοπίζονται κυρίως στα αρσενικά και ουδέτερα ουσιαστικά, αφού τα θηλυκά, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων (π.χ., *πόλη*), εμφανίζουν ενοποιημένη κλίση του πληθυντικού και στην ΚΝΕ. Αρσενικά ουσιαστικά σε *-ας* (*κόρακας*), *-ης* (*τζουμπάν'ς* < *τσομπάνης*), *-ος* (*άθρουπους* < *άνθρωπος*), εμφανίζουν την κλιτή μορφή σε *-οι*, υποκείμενη και επιφανειακή, σε όλο το κλιτικό παράδειγμα του πληθυντικού (*κουράτς* < **κοράκοι*, *τζουμπανοί* < **τσομπανοί*, *αθρόπ* < **αθρώποι*). Επίσης, αρχαιοπρεπή ουδέτερα ουσιαστικά σε *-ος* (*λάθους* < *λάθος*) υιοθετούν την κοινή μορφή του πληθυντικού σε *-α*, με επανάλυση του αρχικού κλιτικού επιθήματος ως μέρους του θέματος (*λάθια*: [[*laθ*]-i] -> [[*laθi*]-a]).

Στην παρούσα ανακοίνωση, υποστηρίζεται ότι η τάση για μείωση των διαφορετικών μορφών του ονοματικού κλιτικού παραδείγματος αποτελεί ένα αναλογικό φαινόμενο το οποίο αφ' ενός μεν απαλείφει τη μορφολογική διαφορά ονομαστικής και αιτιατικής, αφ' ετέρου συμβάλλει στη μείωση των διαφορετικών κλιτικών τάξεων των ονομάτων. Η τάση αυτή τοποθετείται στους γενικότερους άξονες των μορφοσυντακτικών χαρακτηριστικών του γένους

της πτώσης και του αριθμού.¹ Υποστηρικτικό ρόλο αναλαμβάνει η υποχώρηση της γενικής πτώσης η οποία στον πληθυντικό αριθμό έχει σχεδόν εξαφανισθεί.

Θεωρούμε ότι τα φαινόμενα ενοποίησης που καταγράφονται θα μπορούσαν να ερμηνευτούν στη βάση της Θεωρίας του Βέλτιστου (Optimality Theory) ως αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης ιεραρχημένων αντιθετικών περιορισμών. Πιο συγκεκριμένα, θα επιχειρηματολογήσουμε υπέρ της δράσης δύο ομάδων περιορισμών: Στην πρώτη ανήκουν περιορισμοί εξόδου – εξόδου (OO-C) που είναι υπεύθυνοι για την ομοιομορφία των επιφανειακών κλιτικών τύπων, ενώ η δεύτερη περιλαμβάνει γενικούς περιορισμούς πιστότητας εισόδου- εξόδου (FAITH(IO)- C) που ζητούν την διατήρηση των αρχικών διακριτών μορφών. Η επικράτηση των περιορισμών της πρώτης ομάδας έναντι αυτών της δεύτερης περιγράφει τις παρατηρούμενες τάσεις του συστήματος προς ενοποίηση. Αξίζει να διευκρινισθεί ότι αντίσταση στην αναδιάρθρωση προβάλλουν τα αρσενικά ουσιαστικά που εμφανίζουν αλλομορφία με το σχηματιστικό στοιχείο –δ- (*λαλές, λαλέδης < λαλέδες ‘παπαρούνα’*), αρκετά εκ των οποίων είναι παράγωγα (*ραβδστής < ραβδιστής, ραβδστάδης*). Θα υποστηρίξουμε ότι αυτή η συμπεριφορά τους οφείλεται στα ιδιαίτερα τους χαρακτηριστικά (ύπαρξη αλλομορφίας, και παρουσία παραγωγικού επιθήματος) που επιβάλλουν την ανάγκη διατήρησης της λεξικής τους δομής (πβ. επίσης structure preservation principle, Emonds 1985). Η ανάγκη αυτή μπορεί να επαναδιατυπωθεί στο πλαίσιο της Θεωρίας του Βέλτιστου ως επικράτηση των περιορισμών εισόδου – εξόδου έναντι αυτών της πρώτης ομάδας.

Τέλος, θα εξετάσουμε και περιπτώσεις όπου η ενοποίηση των κλιτικών τάξεων γίνεται με εισαγωγή νέας, άγνωστης στην ΚΝΕ, αλλομορφίας. Θα υποστηρίξουμε ότι, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η αλλομορφία παρουσιάζει ένα θετικό προσαρμοστικό χαρακτήρα (adaptive value, βλ. Drachman 2001), και συνοδεύει τα φαινόμενα εξάλειψης της έντονης μορφολογικής πολυπλοκότητας μέσω της απλοποίησης του κλιτικού συστήματος. Θα θέλαμε να υποστηρίξουμε ότι στο πλαίσιο της Θεωρίας του Βέλτιστου, η νέα αλλομορφία θα μπορούσε να δικαιολογηθεί ως αποτέλεσμα της ευρύτερης δράσης των περιορισμών εξόδου – εξόδου οι οποίοι, όπως και στην περίπτωση των αρσενικών, είναι υψηλά ιεραρχημένοι.

Τα δεδομένα που χρησιμοποιήσαμε για τη μελέτη της ονοματικής κλίσης προέρχονται από το γλωσσικό υλικό που συνελέγη από φυσικούς ομιλητές της διαλέκτου, Αϊβαλιώτες και Μοσχονησιώτες πρώτης γενιάς, στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος του Υπουργείου Αιγαίου «Καταγραφή, μελέτη και διάσωση της γλώσσας και της ιστορίας των προσφύγων από τις Κυδωνίες και τα Μοσχονήσια» (2002-2003). Τα δεδομένα αυτά έγιναν αντικείμενο σύγκρισης και συσχετισμού με την υπάρχουσα βιβλιογραφία για τη μορφολογία της διαλέκτου (Σακκάρης 1940, Παπαδόπουλος 1927, Kretschmer 1905), της οποίας ο ρόλος ήταν ενισχυτικός στα ευρήματα της επιτόπιας έρευνας.

1. Το ονοματικό κλιτικό παράδειγμα

Η ελληνική διάλεκτος των Κυδωνιών και Μοσχονησίων ανήκει στην ομάδα των βορειοελληνικών διαλέκτων και παρουσιάζει τα δύο κύρια χαρακτηριστικά του βόρειου

φωνηεντισμού. Δηλαδή, την αποβολή των άτονων /i/ /u/ και τη μετατροπή των άτονων μέσω φωνηέντων /e/ και /o/ στα υψηλά /i/ και /u/ αντίστοιχα:

	Διάλεκτος	Κοινή Νεοελληνική
(1)	δλα, xu'raf, peti'nos	δy'la, xo'rafi, pit'nos

Παράλληλα με τις διαφοροποιήσεις στο φωνολογικό επίπεδο, σε σχέση με την ΚΝΕ, η συγκεκριμένη διάλεκτος παρουσιάζει αποκλίσεις και στη μορφολογία. Στην ανακοίνωση, εστιάζεται η προσοχή μας α) στην ισχυρή τάση μείωσης της πολυτυπίας των κλιτικών τάξεων των ουσιαστικών στον πληθυντικό αριθμό, όπου ένα μεγάλο μέρος αρσενικών (2), θηλυκών (3), και ουδέτερων (4) εμφανίζουν κοινές καταλήξεις, ανάλογα με το γένος, και β) στη σύμπτωση ονομαστικής και αιτιατικής η οποία συνοδεύεται από την εξαφάνιση της γενικής:

(2) Ον. α. a'θrop < 'anθrop-i	β. ku'rats < ku'raci < 'koraces	γ. dzuba'ji ⁱⁱ < tso'panides
Γεν. -----	-----	-----
Αιτ. a'θrop < 'anθrop-i < an'θrop-us	ku'rats < ku'raci < 'koraces	dzuba'ji < tso'panides
(3) Ον. α. 'jnecis < ji'neces	β. 'nrisis < 'nrises	
Γεν. -----	-----	
Αιτ. 'jnecis < ji'neces	'nrisis < 'nrises	
(4) Ον. α. vna < vu'na	β. ktça < ku'tça	γ. 'laθça/ 'laθta < 'laθi
Γεν. -----	-----	-----
Αιτ. vna < vu'na	ktça < ku'tça	'laθça/ 'laθta < 'laθi

Αντίθετα με τη διάλεκτο, στην ΚΝΕ, τα ουσιαστικά εμφανίζουν πολυτυπία στην κλίση τους όπου, σύμφωνα, με τη Ralli (1994, 2000), κατανέμονται σε 8 κυρίως κλιτικές τάξεις, δύο για τα αρσενικά, τρεις για τα θηλυκά και πέντε για τα ουδέτερα, όπως περιγράφονται συνοπτικά παρακάτω:ⁱⁱⁱ

(5) ΚΤ1. Ουσιαστικά σε -ος: 'anθropos (αρσ)	ΚΤ2. αρσενικά σε -ας, -ης, -ους, -ες:
'psifos (θηλ)	ta'mias, ba'kalis, ka'fes, pa'pus
ΚΤ3. θηλυκά σε -α, -η και -ου: mi'tera, a'vli, ale'pu	ΚΤ4. αρχαιοπρεπή θηλυκά σε -η: 'poli ^{iv}
ΚΤ5. ουδέτερα σε -ο: vu'no	ΚΤ6. ουδέτερα σε -ι: 'spiti
ΚΤ7. ουδέτερα σε -ος: 'kratos	ΚΤ8. ουδέτερα σε -μα: 'soma

Στην ανακοίνωση υποστηρίζουμε ότι στην τάση της διαλέκτου για μείωση της πολυτυπίας των κλιτικών τάξεων των ονομάτων σημαντικό ρόλο παίζει το χαρακτηριστικό του γένους, δεδομένου ότι η διαφοροποίηση των κλιτικών τάξεων τείνει να συμπίπτει με τη διαφορά των τριών τιμών του γένους στον πληθυντικό:

(6) -οι για τα αρσενικά,	(7) α. a'θrop 'άνθρωποι', jtopi 'γείτονες'
--------------------------	--

-ες για τα θηλυκά	β. 'koris	‘κόρες’,	a'vles	‘αυλές’
-α για τα ουδέτερα,	γ. 'kala	‘κάλλη’,	'xreja	‘χρέη’

Παράλληλα, υποστηρικτικά σ' αυτήν την τάση ενεργεί και η σύμπτωση της ονομαστικής και αιτιατικής πτώσης η οποία συνοδεύεται από υποχώρηση της γενικής. Η υποχώρηση της γενικής διατρέχει το κλιτικό παράδειγμα όλων των κλιτικών τάξεων και ο ρόλος της αναπληρώνεται από περιφράσεις:

- (8)α. Διάλεκτος: αυτό το κακό είναι αμ τς αθρόπ^v < αυτό το κακό είναι από τους ανθρώπους
 β. KNE: αυτό το κακό είναι των ανθρώπων

2. Ο ρόλος του γένους και της πτώσης στην αναδιάρθρωση του κλιτικού παραδείγματος

Ο ρόλος του γένους στην ενοποίηση του κλιτικού παραδείγματος είναι ιδιαίτερα σημαντικός όπως αποκαλύπτεται από τα γλωσσικά δεδομένα. Η τάση για σύμπτωση γένους και κλιτικής τάξης ενισχύει το γραμματικό χαρακτήρα του γένους και του προσδίδει ένα κατ'εξοχήν ρόλο σηματοδότη κλιτικών τάξεων (class marker), αυτόν που έχει ήδη σε άλλες γλώσσες (πβ. Corbett 1991). Σύμφωνα με τη Ralli (2002), το γένος στην KNE θεωρείται εγγενές χαρακτηριστικό των λημάτων το οποίο όμως, σε πολλές περιπτώσεις, δεν φέρει συγκεκριμένη τιμή. Η τελευταία καθορίζεται στην πλειοψηφία των παραδειγμάτων από την κλιτική τάξη. Για παράδειγμα, έχει προταθεί από τη Ralli ότι άψυχα ουσιαστικά όπως *τοίχος*, *πόρτα*, *παράθυρο*, προσδιορίζονται ως αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο αντίστοιχα, από έναν κανόνα πλήρωσης χαρακτηριστικών (feature-filling rule) ο οποίος συσχετίζει το χαρακτηριστικό της κλιτικής τάξης με το χαρακτηριστικό του γένους και προσδίδει στο δεύτερο την τιμή που του λείπει. Παρατηρούμε λοιπόν ότι στη διάλεκτο υπάρχει τάση για επαναπροσδιορισμό του ρόλου του γένους, αφού αυτό τείνει να καταστεί ο καθοριστικός παράγων για τη διάκριση σε κλιτικές τάξεις. Την ίδια τάση έχει υποστηρίξει και η Χριστοφίδου (υπό εκτύπωση) για την KNE, με επιχειρήματα που αντλούνται από το χώρο της παραγωγικότητας και της κατάκτησης γλώσσας. Άλλωστε, και παλαιότερα ο Aronoff (1994) είχε δεχθεί ότι η φυσική κατεύθυνση της σχέσης γένους /κλίσης θα πρέπει να έχει ως αφετηρία το γένος. Η πρότασή του λαμβάνει ως βάση το γεγονός ότι το γένος δεν είναι αμιγώς μορφολογική κατηγορία. Πράγματι, όπως έχει δείξει η Ralli (2000β), το γένος παίζει σημαντικό ρόλο σε διάφορα γραμματικά επίπεδα, μορφολογικό, συντακτικό, σημασιολογικό, σε αντίθεση με το χαρακτηριστικό της κλιτικής τάξης που είναι ορατό μόνο στο επίπεδο της μορφολογίας. Για παράδειγμα, το γένος μετέχει στη συμφωνία (agreement) των συστατικών μιας ονομαστικής φράσης (9), ενώ η κλιτική τάξη είναι ένας απλός μορφολογικός δείκτης που διασφαλίζει το σωστό συνδυασμό θεμάτων και κλιτικών επιθημάτων, οι διάφορες τιμές του οποίου ταξινομούνται τα ονόματα σε κλιτικές τάξεις (10) αλλά δεν μετέχει στη συμφωνία (9). Αυτός ο δείκτης έχει μόνο μορφολογική αξία, δεν ερμηνεύεται σημασιολογικά και δεν είναι ορατός στη σύνταξη.^{vi}

(9) ο_[αρσ] λευκός_[αρσ] πίνακας_[αρσ],

(10) ουραν_[κτι] + ος_[κτι] -> ουρανός

Σε σχέση με τη σύμπτωση ονομαστικής και αιτιατικής, θεωρούμε ότι βοηθητικό ρόλο σ' αυτή παίζει η εξαφάνιση της γενικής του πληθυντικού. Είναι χαρακτηριστικό ότι τάση για υποχώρηση της γενικής του πληθυντικού παρατηρείται και στην ΚΝΕ. Για παράδειγμα, τα υποκοριστικά σε *-ακι (παιδάκι)* στερούνται γενικής, σε ενικό και πληθυντικό, και σε ουσιαστικά όπως το *κάρβουνο*, η γενική του πληθυντικού δεν είναι ιδιαίτερα συνηθισμένη (π.χ., ;*κάρβουνων*). Έχει προταθεί από τους Ralli & Esrañol-Echevarria (1998) ότι στο πτωτικό σύστημα της Νέας Ελληνικής υπάρχει μία αντίθεση μεταξύ της ονομαστικής/αιτιατικής από τη μία και της γενικής από την άλλη, αντίθεση η οποία τυποποιείται ως προς το χαρακτηριστικό [\pm γενική]. Πράγματι, αυτή η αντίθεση φαίνεται στο φαινόμενο του συγκρητισμού πτώσεων στα ουδέτερα (σ' αυτά υπήρξε πάντα μορφολογική σύμπτωση ονομαστικής και αιτιατικής), αλλά και στον πληθυντικό αριθμό των αρσενικών ουσιαστικών σε *-ης* και *-ας* (βλ. και 2βγ), καθώς και όλων των θηλυκών αφού η κατάληξή τους είναι *-ες*. Είναι επίσης γεγονός ότι στη διαχρονική εξέλιξη της Ελληνικής η σχέση ανάμεσα στην ονομαστική και στην αιτιατική είναι στενή. Για παράδειγμα, υπήρξαν λέξεις που μετασημάτισαν τον ανώμαλο τύπο της ονομαστικής στο πρότυπο του πιο ομαλού της αιτιατικής:

(11) Ονομ. Αιτ. Ονομ. 5^{ος} αι. π.χ. (3^{ος} αι. μ.Χ., Browning 1969)
πατήρ, μήτηρ πατέρα, μητέρα → πατέρας, μητέρα

Ενώ όμως ιστορικά, αρκετές φορές η μορφή της αιτιατικής επηρεάζει αυτή της ονομαστικής, όπως φαίνεται στο (11), στη διάλεκτο, παρατηρούμε αλλαγή προς την αντίθετη φορά: η σύμπλευση ονομαστικής και αιτιατικής έχει ως αποτέλεσμα την υποχώρηση μορφολογικά της αιτιατικής. Τα παραδείγματα που δίνονται στο (2α) είναι ενδεικτικά αυτής της αλλαγής αφού οι τύποι της αιτιατικής σε *-ους (ανθρώπους)* έχουν εκτοπισθεί από τους τύπους σε *-οι* της ονομαστικής. Μία πιθανή ερμηνεία της επικράτησης του τύπου της ονομαστικής μπορεί να βρίσκεται στο γεγονός ότι η ονομαστική είναι η εξ' ορισμού (default) τιμή του πτωτικού συστήματος. Εάν λοιπόν θεωρήσουμε ότι η έννοια του 'εξ' ορισμού' συνδέεται με την έννοια του 'αμαρκάριστου' (unmarked), τότε κατά τη σύμπτωση των πτωτικών τύπων είναι λογικό να επικρατήσει η λιγότερο μαρκαρισμένη μορφή.^{vii}

3. Μείωση της πολυτυπίας του κλιτικού παραδείγματος

Στη γλωσσολογική θεωρία, η τάση για εξάλειψη των διαφορετικών μορφών ενός παραδείγματος θεωρείται απόρροια του διαχρονικού φαινομένου της αναλογίας (πβ. Antilla 1977) και της έχει αποδοθεί ο όρος 'παραδειγματική ομοιομορφία' (paradigmatic uniformity) από τον Kirarsky (1982). Η παραδειγματική ομοιομορφία επαναδιατυπώθηκε στα πλαίσια της Θεωρίας του Βέλτιστου (Optimality Theory) (πβ. Benua 1995, Burzio 1994, κ.λπ.), ως αποτέλεσμα περιορισμών που αφορούν την ομοιομορφία τύπων που βρίσκονται σε μία σαφώς καθορισμένη σχέση. Αυτοί οι περιορισμοί θεωρούνται περιορισμοί ταύτισης μορφών εξόδου-εξόδου (output-output identity constraints).

Σύμφωνα μ' αυτή τη θεωρία, υποστηρίζουμε ότι η εξάλειψη της διαφοράς μεταξύ της ονομαστικής και της αιτιατικής του πληθυντικού αριθμού στα αρσενικά ονόματα της διαλέκτου (2α) γίνεται με βάση έναν περιορισμό Ομοιομορφίας Εξόδου-Εξόδου (UNIFORM Constraint) που απαιτεί τη σύμπτωση μεταξύ των μορφών του ίδιου παραδείγματος. Όπως έχουν προτείνει οι Gafos και Ralli (2001), για τη δράση αυτού του περιορισμού απαιτείται ένα συγκεκριμένο γραμματικό πεδίο εφαρμογής. Στην περίπτωσή μας, αυτό το πεδίο ορίζεται από τους άξονες του αριθμού και της πτώσης. Προτείνουμε λοιπόν ότι όταν υπάρχει πτωτική διαφοροποίηση τύπων που μοιράζονται το χαρακτηριστικό [+πληθυντικός], ο συγκεκριμένος περιορισμός τείνει να εξαλείψει τη μορφολογική διαφορά ανάμεσα στις πτώσεις της ονομαστικής και της αιτιατικής. Αυτός ο περιορισμός μπορεί να ονομαστεί Περιορισμός Ομοιομορφίας Πληθυντικού (ΟΠ) και είναι ιεραρχημένος ψηλότερα από τον ανταγωνιστικό περιορισμό Πιστότητας Εισόδου Εξόδου (Π) που απαιτεί διατήρηση των αρχικών δεδομένων (FAITH IO Constraint):^{viii} (12) ΟΠ >> Π

Όπως είπαμε και προηγουμένως, τάση για ομοιομορφία δεν υπάρχει μόνο με τη σύμπτωση ονομαστικής και αιτιατικής αλλά και με τη μείωση της πολυτυπίας των κλιτικών τάξεων στα πλαίσια των ουσιαστικών που μοιράζονται το ίδιο γένος και το χαρακτηριστικό του πληθυντικού αριθμού. Αυτή η τάση φαίνεται από τους τύπους που δίνονται στο (2) και στο (4), δηλαδή από τους τύπους των αρσενικών και ουδέτερων αφού στα θηλυκά υπάρχει ήδη κοινός πληθυντικός. Τα τελευταία δεν θα μας απασχολήσουν εδώ.

Σχετικά με το πεδίο στο οποίο εντάσσεται η μείωση της πολυτυπίας των κλιτικών τάξεων, θα θέλαμε να προτείνουμε ότι αυτό ορίζεται από τους άξονες των χαρακτηριστικών του γένους και του αριθμού. Δηλαδή, παρατηρείται εξάλειψη της διαφοροποίησης των κλιτικών τάξεων σε ονόματα που έχουν κοινά τα χαρακτηριστικά του γένους (αρσενικό ή ουδέτερο) και του πληθυντικού αριθμού. Στα πλαίσια της Θεωρίας του Βέλτιστου, αυτή η μείωση της πολυτυπίας μπορεί να διατυπωθεί ως αποτέλεσμα της δράσης ενός περιορισμού Εξόδου Εξόδου που θα ονομάζαμε Περιορισμό Ομοιομορφίας Κλιτικών τάξεων (ΟΚΤ) ο οποίος είναι επίσης ιεραρχημένος ψηλότερα από τον Περιορισμό Πιστότητας Εισόδου-Εξόδου, αλλά δεν είναι ιεραρχημένος σε σχέση με τον ΟΠ που αναφέραμε προηγουμένως: (13) ΟΠ, ΟΚΤ >> Π

3.1. Ουσιαστικά με αλλομορφία

Είναι χαρακτηριστικό ότι η εφαρμογή του τελευταίου περιορισμού ΟΚΤ παραβιάζεται στην περίπτωση των αρσενικών ουσιαστικών που εμφανίζουν θεματική αλλομορφία στον πληθυντικό. Ακολουθώντας τη Ralli (1988, 2000α), ως θεματικά αλλομορφα ορίζουμε τις διαφορετικές πραγματώσεις ενός θέματος οι οποίες βρίσκονται σε συμπληρωματική κατανομή και δεν προκύπτουν σε συγχρονικό τουλάχιστον επίπεδο από την εφαρμογή φωνολογικών κανόνων. Η σχέση μεταξύ των αλλομόρφων τυποποιείται όπως στο παράδειγμα χαλβά [Ev] ~ χαλβάδ [Πλ]^{ix}. Πιο συγκεκριμένα, τα αρσενικά ουσιαστικά σε -ς που τονίζονται στην λήγουσα και εμφανίζουν θεματική αλλομορφία στην ΚΝΕ, διατηρούν την αλλομορφία και στη διάλεκτο προβάλλοντας αντίσταση στις ενοποιητικές τάσεις. Στα παραδείγματα που ακολουθούν οι

θεματικοί τύποι ka'vγα~ka'vγαδ, zi'vγα~zi'vγαδ κ.λπ. είναι αλλόμορφα και κατανέμονται ο πρώτος στον ενικό και ο δεύτερος στον πληθυντικό.

- (14)α. *ka'vji αλλά ka'vγαδis < ka'vγαdes β. *zi'vji αλλά zi'vγαδis < ze'vγαdes
 γ. *da'ji da'ιδis < da'ides δ. *kavγα'tzi kavγα'dzιδis < kavγα'dzιδes
 στ. *kafi'ji ka'fedis < ka'fedes ζ. *pavυji pav'ρυδis < pav'ρυdes

Στη Θεωρία του Βέλτιστου, η αντίσταση αυτών των τύπων στη μείωση της πολυτυπίας των κλιτικών τάξεων του πληθυντικού μπορεί να θεωρηθεί ως αποτέλεσμα της δράσης ενός ανταγωνιστικού περιορισμού Πιστότητας Εισόδου – Εξόδου ο οποίος διατηρεί τη μορφή τεμαχίων με λεξικό περιεχόμενο (FAITH IO Constraint) και ιεραρχείται διαφορετικά απ' ό,τι στο (13): (15) Π >> ΟΠ, ΟΚΤ

Ως ερμηνεία γι' αυτή τη συμπεριφορά των συγκεκριμένων κλιτικών παραδειγμάτων του πληθυντικού θεωρούμε ότι σημαντικό ρόλο παίζει η ύπαρξη αλλομορφίας η οποία δρα ενισχυτικά στη διατήρηση των κλιτικών τάξεων και αντιστέκεται στη μείωση της πολυτυπίας. Όπως έχει υποστηριχθεί από τον Drachman (2001), η παρουσία της αλλομορφίας σε ουσιαστικά του τύπου που εξετάζουμε εδώ είναι αποτέλεσμα της δράσης ενός περιορισμού πιστότητας εισόδου – εξόδου, ο οποίος, ως υψηλά ιεραρχημένος, επιβάλλει τη διατήρηση των λεξικών μορφών. Για τον Drachman, καθοριστικός παράγων σ' αυτή τη δράση είναι το υπερτεμαχιακό στοιχείο του τόνου, που εμφανίζεται συστηματικά στο ληκτικό φωνήεν του θέματος, και κάνει το τεμάχιο που φέρει τόνο στην είσοδο να πρέπει να τον φέρει και στην έξοδο. Για παράδειγμα, στη λέξη *παπάς* το τονισμένο –α ('a) της εισόδου πρέπει να διατηρηθεί και στην έξοδο, όπου έχουμε ανάπτυξη αλλομορφίας με την παρουσία του –δ - (*παπά-δ-ες*). Θα συμφωνούσαμε επίσης με τον Drachman (2001:113), ότι η παραδειγματική ομοιομορφία είναι η εξ ορισμού κατάσταση (default situation), και ότι όταν αυτή θυσιάζεται υπάρχει κάποιος λόγος περισσότερο σημαντικός. Είναι λοιπόν λογικό να υποθέσει κανείς ότι αυτός ο λόγος έχει να κάνει με το γεγονός ότι η ύπαρξη αλλομορφίας στα θέματα των ουσιαστικών ενισχύει τη διατήρηση της δομής. Είναι όμως σημαντικό να τονισθεί ότι πρόκειται για διατήρηση δομής λεξικού περιεχομένου, αφού η αλλομορφία εντοπίζεται σε επίπεδο θεμάτων, και όχι σε επίπεδο κλιτικών/λειτουργικών επιθημάτων τα οποία δεν έχουν συνήθως λεξικό περιεχόμενο. Ο ενισχυτικός ρόλος της αλλομορφίας φαίνεται ιδιαίτερα στα ονόματα με παραγωγικό επίθημα (το παραγωγικό επίθημα έχει λεξικό περιεχόμενο σε αντίθεση με το κλιτικό) τα οποία κατά κανόνα δεν υπόκεινται στη μείωση της πολυτυπίας των κλιτικών τάξεων:

- (16)α. –της / -της: klefts 'kleftδis, rafts 'raftδis / ra'ftaδis, ravδι'stis ravδstaδis / ravδι'staδis
 β. –άτης: xu'tjats xu'tjatδis
 γ. –ώτης: 'jsots 'jsotδis “νησιώτης”, taksi'djots taksi'djotδis
 δ. –ιτης: tí'xpits tí'xpitδis
 ε. -τζης: yanu'dzis yanu'dzιδis

Θα θέλαμε να προτείνουμε ότι στα παραδείγματα που δίνονται στο (20α-ε), ο ενισχυτικός ρόλος της αλλομορφίας συνηγορεί όχι μόνον υπέρ τη διατήρησης της μορφής του θέματος αλλά και υπέρ της διατήρησης της διακριτότητας του παραγωγικού επιθήματος. Η διατήρηση της αλλομορφίας έχει επομένως προτεραιότητα έναντι της εξομάλυνσης του κλιτικού παραδείγματος αφού ενισχύει γενικώς τα τεμάχια με λεξικό περιεχόμενο, δηλαδή τα θέματα και τα παραγωγικά επιθήματα. Συμφωνούμε έτσι και με τον Drachman (2003) ο οποίος υποστηρίζει ότι η αλλομορφία μπορεί να ενισχύει τη γενικότερη λειτουργία μορφημάτων.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, προκύπτει ανάγκη για καλύτερη διατύπωση του περιορισμού πιστότητας του (15). Κάνοντάς τον πιο συγκεκριμένο, τον διατυπώνουμε ως περιορισμό διατήρησης μορφής ενός τεμαχίου λεξικού περιεχομένου (θέματος ή/και παραγωγικού επιθήματος). Οπότε, η ιεράρχηση του (15) δίνεται ως (17) ΜΤΛΠ >> ΟΠ, ΟΚΤ.

4. Η περίπτωση των ουδετέρων

Ας δούμε τώρα τι συμβαίνει στα ουδέτερα που είναι η άλλη κατηγορία ονομάτων που υπόκειται στην τάση μείωσης της πολυτυπίας των κλιτικών τάξεων (5-8, βλ Ralli 2000α).

4.1 Τα ουδέτερα της πέμπτης κλιτικής τάξης

Σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στην ΚΝΕ, παρατηρείται ότι στον πληθυντικό αριθμό, αρκετά ονόματα της πέμπτης κλιτικής τάξης (ουδέτερα σε -ο) παρουσιάζουν ένα θεματικό αλλόμορφο σε -i.

(18)	Διάλεκτος	ΚΝΕ
α. vi'luðu	vi'luðja	ve'luða
β. 'ðaxtlu	ða'xtiða	'ðaxtiða
γ. 'balsamu	bal'samja	-----

Εμφανίζεται έτσι η τάση για θεματική ομοιομορφία των ουδετέρων σε -ο και σε -i, σύμφωνα με το πρότυπο της έκτης κλιτικής τάξης η οποία, κατά τη Χριστοφίδου (υπό εκτύπωση) θεωρείται ως η πλέον αμαρκάριστη. Είναι σημαντικό ότι η τάση για ομοιομορφία, δηλαδή η τάση για μείωση της μορφολογικής πολυπλοκότητας όπως πραγματώνεται στα ουδέτερα της πέμπτης κλιτικής τάξης, συντελεί στην εμφάνιση νέας αλλομορφίας η οποία βοηθά στην απάλειψη της μορφολογικής διαφοροποίησης.^x Ακολουθώντας τον Drachman (2001:119), δεχόμαστε ότι η εμφάνιση της αλλομορφίας στα ουδέτερα σε -ο έχει θετικό προσαρμοστικό ρόλο βοηθώντας τα να προσαρμοσθούν στο πιο παραγωγικό σχήμα κλίσης του πληθυντικού, αυτό της κλιτικής τάξης σε -i. Ως εκ τούτου, στον πληθυντικό αριθμό, τείνει να απαλειφθεί η διαφορά των δύο κλιτικών τάξεων, της πέμπτης και της έκτης. Η νέα θεματική αλλομορφία των ουδετέρων σε -ο τυποποιείται ως X ~ Xi (π.χ., viluð ~ viluði). Για παράδειγμα, στη λέξη vi'luðu (< ve'luðu στην ΚΝΕ), ο πληθυντικός ve'luða αναπροσαρμόζεται

σε *vi'luḍja*, σύμφωνα με το πρότυπο της έκτης κλιτικής τάξης, υιοθετώντας το θεματικό αλλόμορφο *viluḍi*:

(19) α. *viluḍ* ~ *viluḍi*, β. *ḍaxt(i)l* ~ *ḍaxt(i)li*, γ. *balsam* ~ *balsami*

4.2 Τα αρχαιοπρεπή ουδέτερα της έβδομης κλιτικής τάξης

Τάση για ομοιομορφία και αποφυγή της παραδειγματικής πολυπλοκότητας, σύμφωνα με πιο παραγωγικά μορφολογικά σχήματα, παρουσιάζεται και στα αρχαιοπρεπή ουδέτερα σε *-os* (π.χ., *láthos*) που κατατάσσονται στην έβδομη κλιτική τάξη. Αυτά εμφανίζουν αλλομορφία στον πληθυντικό αριθμό που είναι άγνωστη για τα αντίστοιχα ουσιαστικά της ΚΝΕ. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζουν:

Α) Ένα θεματικό αλλόμορφο σε *-i-*, υιοθετώντας την κλιτική συμπεριφορά των ουσιαστικών της έκτης τάξης (ουδέτερα σε *-i*, π.χ., *spíti*):

(20)	Διάλεκτος	ΚΝΕ		Διάλεκτος	ΚΝΕ
Ενικός αριθμός	'laθus	'laθos	Πληθυντικός αριθμός	'laθa	'laθi
	'kalus	'kalos		'kaλα	'kali

Σημειώνεται ότι η αλλαγή κλίσης αυτών των ουσιαστικών υποστηρίζεται και από το γεγονός ότι είναι δυνατόν να έχει συμβεί επανανάληψη του αρχικού κλιτικού επίθηματος *-i*, ως μέρος του θέματος:^{xi}

(21)α. $[[la\theta]-i] \rightarrow [[la\theta i]-a]$, β. $[[kal]-i] \rightarrow [[kali]-a]$

Β) Ένα συμφωνικό αλλόμορφο σε *-t-*, κατ' αναλογία προς τα κοινά ουσιαστικά σε *-ma* (π.χ., *σώμα σώματα*) της όγδοης κλιτικής τάξης της ΚΝΕ.

(22)	Διάλεκτος	ΚΝΕ		Διάλεκτος	ΚΝΕ
Ενικός αριθμός	xρί'jos	'xreos	Πληθυντικός αριθμός	'xreja	'xrei
	'varus	'varos		'varta	'vari

Η επιλογή της πρώτης περίπτωσης ενδεχομένως να οφείλεται σε φωνοτακτικούς παράγοντες. Θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι τα συμφωνικά συμπλέγματα $[θi]$ και $[It]$ δεν είναι εύκολα αποδεκτά στη διάλεκτο, γι' αυτό και σε μερικές περιπτώσεις προτιμάται η επιλογή του αλλομόρφου σε *-i*. Και στις δύο όμως περιπτώσεις, δηλαδή είτε με αλλόμορφο σε *-i*, είτε με αλλόμορφο σε *-t*, το κλιτικό επίθημα του πληθυντικού είναι *-a*, όπως άλλωστε το κλιτικό επίθημα του συνόλου των ουδετέρων.

Η εξέταση των ουδετέρων της πέμπτης και της έβδομης κλιτικής τάξης μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι σε αντίθεση με τα αρσενικά όπου εμφανίζεται το κλιτικό επίθημα *-oi*, κατά

την απουσία της αλλομορφίας, και το κλιτικό επίθημα *-εσ* όταν υπάρχει αλλομορφία, η αλλομορφία που εμφανίζεται στα ουδέτερα δεν αντιστέκεται στην ενοποίηση του κλιτικού παραδείγματος. Αντίθετα, τη βοηθά, με αποτέλεσμα το κλιτικό παράδειγμα του πληθυντικού των ουδέτερων να έχει τη γενική μορφή *-α*.

Θα θέλαμε να υποστηρίξουμε ότι η ενοποίηση του κλιτικού παραδείγματος του πληθυντικού αριθμού των ουδέτερων σε *-ο* και *-ος* θα μπορούσε να εκφραστεί στο πλαίσιο της Θεωρίας του Βέλτιστου ως το αποτέλεσμα της υψηλής ιεράρχησης του προαναφερθέντος Περιορισμού Ομοιομορφίας Κλιτικών Τάξεων (ΟΚΤ): (23) ΟΚΤ >> Π.

Υπενθυμίζουμε ότι ο περιορισμός αυτός εφαρμόζεται στο μορφολογικό περιβάλλον που καθορίζεται από τους άξονες του γένους και του αριθμού. Πρέπει δε να επισημάνουμε ότι, στα ουδέτερα, ο συγκεκριμένος περιορισμός αποκτά μεγαλύτερη βαρύτητα, καθώς αφορά στο σύνολό του το κλιτικό παράδειγμα, επιβάλλοντας πιστότητα εξόδου – εξόδου ως προς το κλιτικό επίθημα: όλες οι κλιτές μορφές των ουδέτερων διαμορφώνονται σε *-α* ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή όχι αλλομορφίας. Προκειμένου δε να υπάρξει αυτή η πραγμάτωση, το θέμα προσαρμόζεται είτε ως προς την 6^η (αλλόμορφα σε *-i*) είτε ως προς την 8^η (αλλόμορφα σε *-t*) κλιτική τάξη. Αξίζει να διευκρινίσουμε ότι η επιλογή της 8^{ης} κλιτικής τάξης από τα ουσιαστικά της αρχαιοπρεπούς έβδομης τάξης, στον πληθυντικό αριθμό, εντάσσεται σε αντίστοιχο πλαίσιο με αυτό της επιλογής της έκτης. Όπως έχει υποστηρίξει η Ralli (1988), η συγκεκριμένη κατηγορία ουδέτερων εμφανίζει αλλομορφία στο επίπεδο του θέματος: *soma ~ somat*.

Όπως είδαμε, στα αρσενικά ουσιαστικά, όπου υπάρχει αλλομορφία θέματος ή παραγωγικού επιθήματος υπάρχει αντίσταση σε οποιαδήποτε τάση αναδιάρθρωσης του κλιτικού παραδείγματος. Στην περίπτωση των ουδέτερων, η αλλομορφία όχι μόνον διατηρείται, όπου υπάρχει (π.χ., ουσιαστικά σε *-μα*) αλλά και επεκτείνεται αφού συμπαράσχει και ουσιαστικά στα οποία δεν υπήρχε (ουσιαστικά σε *-ο* και *-ος*). Ενώ όμως στα αρσενικά ουσιαστικά η αλλομορφία προϋπάρχει και ανθίσταται, στα ουδέτερα συμβάλλει στην επικράτηση της ομοιομορφίας κλιτικών τάξεων. Η ύπαρξη αλλομορφίας στα αρσενικά ουσιαστικά σχετίζεται με τον ήδη διατυπωθέντα περιορισμό ΜΤΑΠ ο οποίος είναι περιορισμός πιστότητας (Εισόδου-Εξόδου) επειδή φροντίζει τη διατήρηση μορφής θεμάτων και παραγωγικών επιθημάτων. Αντίθετα, η εμφάνιση νέας αλλομορφίας με προσαρμοστικό ρόλο στα ουδέτερα ερμηνεύεται με έναν περιορισμό Εξόδου – Εξόδου ο οποίος ενισχύει την επικράτηση της ομοιομορφίας.

Τέλος, αξίζει να σημειώσουμε ότι η ενεργοποίηση στη γλώσσα του μηχανισμού της αλλομορφίας επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι η αλλομορφία επεκτείνεται αναλογικά και σε κάποια λεξικά στοιχεία που δέχονταν ήδη το κλιτικό επίθημα *-α*, και ως εκ τούτου, δεν είχαν λόγο αναδιάρθρωσης του κλιτικού τους παραδείγματος. Ένα τέτοιο στοιχείο είναι η λέξη *μέλι* /*me- /* που ενώ στο πληθυντικό αριθμό θα έπρεπε να εμφανίζει τον τύπο της ΚΝΕ *μέλια*, αντ' αυτού, μαρτυρείται στη διάλεκτο ο τύπος *'me- ta*. Ο τελευταίος, προυποθέτει το θεματικό αλλόμορφο *me- t* το οποίο βρίσκεται σε συμπληρωματική κατανομή με τον τύπο *me δεδομένου ότι ο πρώτος εμφανίζεται στον πληθυντικό αριθμό και ο δεύτερος στον ενικό.*

5. Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας τα κυριότερα χαρακτηριστικά που διέπουν την ονοματική κλίση της διαλέκτου, θα λέγαμε ότι παρατηρείται γενικότερη τάση για αναδιάρθρωση της κλίσης και ενοποίηση των κλιτικών τάξεων στον πληθυντικό αριθμό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα ουδέτερα όπου το κλιτικό επίθημα του πληθυντικού γενικεύεται στη μορφή *-α*. Σ' αυτά τα ουσιαστικά, η αλλομορφία έχει προσαρμοστικό ρόλο αφού συμβάλλει στην εξομάλυνση των αρχαιοπρεπών ουσιαστικών σε *-ος* και διατυπώνεται ως περιορισμός Εξόδου-Εξόδου. Σ' ό,τι αφορά τα αρσενικά, εντοπίζεται η ίδια τάση αναπροσαρμογής του κλιτικού παραδείγματος (κλίση σε *-οι*), εκτός από αυτά στα οποία υπάρχει αλλομορφία. Στα τελευταία διατηρείται η κλίση σε *-ες*. Υποστηρίξαμε ότι σ' αυτή την περίπτωση, η διατήρηση της αλλομορφίας έχει προτεραιότητα έναντι της εξομάλυνσης του κλιτικού παραδείγματος αφού ενισχύει τον παραγωγικό χαρακτήρα του επιθήματος, καθώς και τη μορφή του τεμαχίου με λεξικό περιεχόμενο, δηλαδή του θέματος ή/και του παραγωγικού επιθήματος. Στην περίπτωση αυτή, είναι απόρροια ενός περιορισμού πιστότητας (Εισόδου-Εξόδου) που συμβάλλει στη διατήρηση της μορφής τεμαχίου λεξικού περιεχομένου (ΜΤΑΠ).

Είναι σημαντικό ότι με εξαίρεση τα αρσενικά με αλλομορφία, η εξομάλυνση του κλιτικού παραδείγματος του πληθυντικού των ουσιαστικών τείνει να τα κατηγοριοποιήσει σε τρία κλιτικά παραδείγματα τα οποία συμπίπτουν με τις τρεις τιμές του γένους. Συγκεκριμένα, τα αρσενικά εμφανίζονται σε *-οι*, τα θηλυκά σε *-ες* και τα ουδέτερα σε *-α*. Επομένως, η αλλαγή των κλιτικών παραδειγμάτων στη διάλεκτο βοηθά στο να επανακτήσει το γένος τη λειτουργία του ως δείκτη ταξινόμησης των ουσιαστικών.

Τέλος, αξίζει να επαναλάβουμε ότι βοηθητικό ρόλο στην αλλαγή των κλιτικών παραδειγμάτων έχει η υποχώρηση της γενικής πτώσης αφού η εξαφάνισή της συμβάλλει στην τάση για μονοτυπία στον πληθυντικό αριθμό του ονόματος με ταυτόχρονη σύμπτωση της ονομαστικής και της αιτιατικής.

Βιβλιογραφία

- Antilla, R. (1977). *Analogy*. The Hague: Mouton.
- Aronoff, M. (1994). *Morphology by Itself*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Benua, L. (1995). *Identity Effects in Morphological Truncation*. In J.N. Beckman, L.W. Dickey, and S. Urbanczyk (eds.). *Papers in Optimality Theory. Occasional Papers* 18. University of Massachusetts. 77-136.
- Browning, R. (1991). *Η Ελληνική Γλώσσα Μεσαιωνική και Νέα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδήμα.
- Burzio, L. (1994). *Principles of English Stress*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Corbett, G. (1991). *Gender*. Cambridge, Mass: University Press
- Drachman, G. (2000). The Emergence of the Unmarked in Greek Morphology. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα 1999*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη. 111-121.
- (2001). Why Are There Allomorphs? *Proceedings of the 4th International Conference of Greek Linguistics*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press. 112-119
- (2003). Concord in Syntax and Morphology. G. Booij, J. De Cesaris, A. Ralli, and S. Scalise (eds.). *Proceedings of the MMM3*. Barcelona: Pompeu Fabra.

- Emonds, J. (1985). *A Unified Theory of Syntactic Categories*. Dordrecht: Foris.
- Gafos, A. & Ralli, A. (2001). Morphosyntactic Features and Paradigmatic Uniformity in two Dialectal Varieties of the Island of Lesbos. *Journal of Greek Linguistics* 2. 41-75.
- Kiparsky, P. (1982). *Explanation in Phonology*. Dordrecht: Foris.
- Kretschmer, P. (1905). *Der Heutige Lesbische Dialekt*. Wien: Alfred Holder.
- Ralli, A. (1988). *Elements de la Morphologie du Grec Moderne*. Ph.D. Diss., University of Montreal.
- (2000a). A Feature-based Analysis of Greek Nominal Inflection. *Γλωσσολογία* 11. 201-227.
- Ralli, A. (2000b.). Inflectional features and the Morphological Module Hypothesis. *Working Papers on Greek and English Linguistics*. 111-141.
- (2002). The Role of Morphology in Gender Determination: Evidence from Modern Greek. *Linguistics* 40-3. 519-551.
- Ράλλη, Α. (προσεχώς). *Καταγραφή και Μελέτη της Διαλέκτου Κυδωνιών και Μοσχονησίων*. Υπουργείο Αιγαίου.
- Ralli, A & Ecchevarria, E. (1998). *Case Mismatches in Greek: Evidence for the Autonomy of Morphology*. *Rivista di Grammatica Generativa* 23, 63-79.
- Παπαδόπουλος, Α. 1927. *Γραμματική των Βορείων Ιδιωμάτων της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα.
- Σακκάρης, Γ. (1940). Περί της διαλέκτου των Κυδωνιέων εν συγκρίσει προς τας Λεσβιακάς. *Μικρασιατικά Χρονικά* 3. Αθήνα.
- Χριστοφίδου, Α. (υπό εκτ.). Γένος και κλίση στην Ελληνική. Μία φυσική προσέγγιση. *Το γένος της Ελληνικής*. Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. Ράλλη, Δ. Χειλά-Μαρκοπούλου (επιμ.). Αθήνα: Πατάκης.

ⁱ Δεν γίνεται αναφορά σε κάποια στοιχεία διαφοροποίησης ανάμεσα στη γλώσσα των Κυδωνιών και σ' αυτή των Μοσχονησίων εκτός και αν είναι απαραίτητο. Παλαιότερα οι διαφορές ήταν πιο συστηματικές ενώ σήμερα λόγω της επαφής των ομιλητών έχουν περιοριστεί κυρίως σε επιμέρους φαινόμενα.

ⁱⁱ Όταν ακολουθεί /i/, τα /n/ και /l/ ουρανικοποιούνται.

ⁱⁱⁱ Εάν λάβουμε υπ' όψιν αρχαιοπρεπή ονόματα όπως *ευγενής* και *βεληνεκές*, το σύνολο των κλιτικών τάξεων ανέρχεται σε δέκα (βλ. Ralli 2002 για περισσότερες πληροφορίες).

^{iv} Με τα συγκεκριμένα αρχαιοπρεπή ουσιαστικά δεν θα ασχοληθούμε αφού το κλιτικό τους παράδειγμα δεν είναι πλέον παραγωγικό.

^v Η λέξη 'αμ' προέρχεται από την πρόθεση 'από' (βλ. Ράλλη προσεχώς).

^{vi} Βλ. Ralli (2000β) για περισσότερες λεπτομέρειες.

^{vii} Βλ. και Ralli & Esrañol-Echevarria (1998) για τη διατύπωση της ίδιας θέσης.

^{viii} Παρόμοιος περιορισμός σε σχέση με το χαρακτηριστικό του αριθμού έχει διατυπωθεί από τους Gafos & Ralli (2001) σχετικά με τη μορφή των κλιτικών στη διάλεκτο της Λέσβου.

^{ix} Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ύπαρξη αλλομόρφων στην ονομαστική και τη ρημαστική κλίση, βλ. Ralli (1988, 2000a).

^xΑλλά και η αντίθετη τάση έχει ήδη επισημανθεί από τον Drachman (2000) ο οποίος αποδεικνύει ότι η εισαγωγή μορφολογικής πολυπλοκότητας συνοδεύεται από την επιλογή λιγότερο σύνθετης αλλομορφίας.

^{xi}Για το θέμα σε -i των εν λόγω ουδετέρων, βλ. Ralli (2000a).

Λέξεις-Κλειδιά: Κλίση, Παραδειγματική Ομοιομορφία, Αλλομορφία. Θεωρία του Βέλτιστου.